

4. Zdravotní péče

Zdravotní stav obyvatel je kromě vnějších fyzicko-geografických faktorů (zejména stavem životního prostředí) ovlivňován zásadně jejich individuálním způsobem a přístupem k životu. Svojí roli zde hrají také genetické predispozice, ale i kvalita zdravotnictví a systém zdravotnické péče.

Jedním ze stěžejních ukazatelů pro zdravotní stav populace je demografická struktura zejména související s věkem. Vyšší počet obyvatel ve vyšším věku znamená vyšší nároky na zdravotní péči, sociální služby i důchodový systém. Spolu s věkem se také zvyšuje riziko onemocnění, ale mění se i charakter, typy onemocnění a příčiny hospitalizace.

Na území ČR je zdravotní péče poskytována převážně na základě povinného veřejného zdravotního pojištění. V případě zaměstnaneckého poměru je za zaplacení zdravotního pojištění zodpovědný zaměstnavatel, který ho částečně strhává ze mzdy zaměstnance. V některých případech je plátcem pojistného stát, a to u dětí do ukončení jejich povinné školní docházky, studentů do věku 26 let za předpokladu jejich přípravy na budoucí povolání, žen na mateřské dovolené a uchazečů evidovaných na úřadu práce. Samoplátcí zdravotního pojištění jsou poté všechny osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) a osoby bez zdanitelných příjmů (OBZP), tedy např. studenti starší 26 let.

O zdravotní péči v případě mladé generace vypovídá ukazatel průměrného počtu mladistvých nemocensky pojištěných zaměstnanců do 18 let včetně. Průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých za rok 2016 v Plzeňském kraji činil celkem 422 osob. Na celkovém počtu nemocensky pojištěných se mladiství v kraji podíleli 0,2 %. Z celkového počtu pojištěných mladistvých v České republice se v Plzeňském kraji nacházelo jen 4,8 % z nich, nejvíce jich bylo v Hl. městě Praze, a to téměř 44 %.

S 18 nově hlášenými případy pracovní neschopnosti mladistvých v roce 2016 dosáhl Plzeňský kraj druhé nejvyšší hodnoty mezi kraji. Na 100 mladistvých v kraji připadlo 4,26 nově hlášených případů pracovní neschopnosti pro pracovní úraz

Hospitalizovaní v nemocnicích podle věku

V roce 2015 bylo v Plzeňském kraji hospitalizováno celkem 78 720 osob, z toho u 28,9 % (tj. 22 789) případů šlo o osoby ve věku do 29 let. Jednalo se tak o 5,3 % ze všech hospitalizovaných z mladé generace v rámci České republiky. K nejčastěji hospitalizovaným ze sledované mladé generace patřili novorozenci, kterých bylo hospitalizováno přes 6 tis., a osoby ve věku 25–29 let (4,6 tis.).

Mezi časté příčiny hospitalizace pacientů bez ohledu na věk se řadily zejména nemoci oběhové soustavy, nemoci trávicí soustavy, ale také případy, kde příčinou nebyla žádná nemoc nebo poranění (např. při darování orgánu atd.). U mladé generace se naopak k příčinám nejčastěji řadily porodnické stavy, nemoci dýchací soustavy, vnější příčiny, ale také hospitalizace novorozenců v době těsně po porodu, tedy bez souvislosti s nějakou nemocí nebo poraněním. Ve vztahu k věku se nejčastěji příčiny související s porodem vyskytovaly u osob ve věku 25–29 let. S nemocemi dýchací soustavy jsou naopak nejčastěji hospitalizováni děti ve věku 1–4 roky. Z celkového počtu případů hospitalizace z vnějších příčin se mladé generace týká více než třetina z nich a v rámci sledované věkové skupiny se nejčastěji v roce 2015 v kraji vyskytovaly u osob ve věku 20–24 let.

V roce 2015 bylo v Plzeňském kraji bez ohledu na věk ukončeno 196 případů hospitalizací v zařízení lůžkové péče na 1 000 obyvatel, což byla spolu s Libereckým kraje druhá nejnižší hodnota v mezikrajském porovnání. Z celkového počtu 27 786 ukončených případů hospitalizace obyvatel ve věku do 29 let jich přes 98 % bylo ukončeno v nemocnicích. V psychiatrických léčebnách bylo ve sledované věkové skupině ukončeno 400 případů hospitalizace, v léčebnách dlouhodobě nemocných a nemocnicích následné péče jen 26 a 74 případů v ostatních lůžkových zařízeních. Průměrná délka jedné hospitalizace se ve věkové skupině do 29 let věku pohybovala od 3,4 dní ve věkové kategorii 1–4 roky až k 10,3 dnům v kategorii 20–24 let, více se však specifikuje na základě konkrétní diagnózy.

Praktičtí lékaři pro děti a dorost

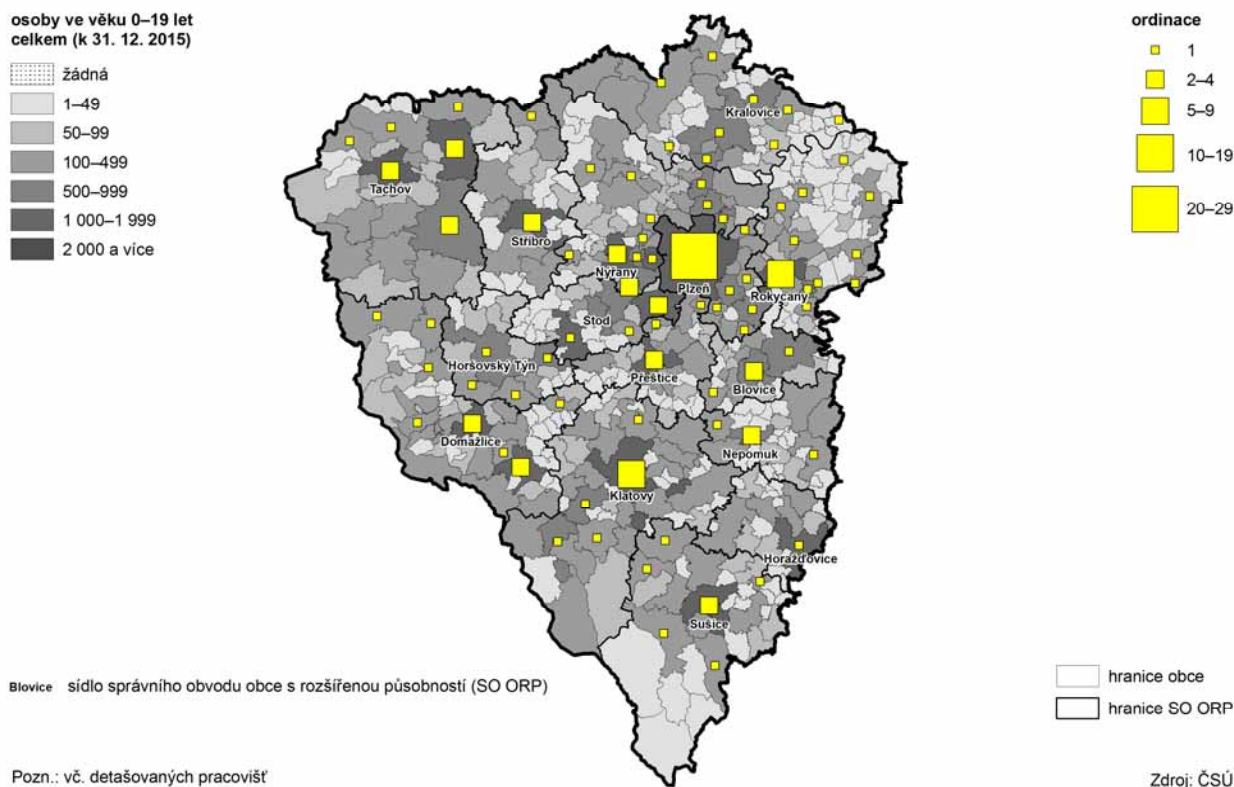
Distribuce a dostupnost lékařské péče je jedním ze základních stavebních kamenů zdravotnického systému. Lékařskou péči mladé generaci zajišťuje primárně praktický lékař pro děti a dorost, který je jako první v kontaktu s pacientem a pečuje o děti od narození až do dovršení 19 let.

Pacienti mohli v Plzeňském kraji v roce 2015 navštěvovat některou z 97 samostatných ordinací nebo 42 detašovaných pracovišť samostatných ordinací praktického lékaře pro děti. V průběhu vývoje je patrné postupné snižování počtu ordinací, kdy od roku 2008 se počet samostatných ordinací snížil

o 5 a detašovaných pracovišť o 7. Z přepočtu vyplývá, že na jednu samostatnou ordinaci vč. detašovaných pracovišť připadalo v Plzeňském kraji v roce 2015 celkem 796 mladých obyvatel ve věku 0–19 let. V kraji se nacházelo také 7 dětských oddělení nemocnic se 178 lůžky, kde bylo v roce 2015 hospitalizováno 11 201 dětí, což představovalo o více než 2,5 tis. vyšší hodnotu než v roce 2008.

Samostatné ordinace praktických lékařů pro děti a dorost podle obcí Plzeňského kraje k 31. 12. 2015

V Plzeňském kraji bylo v roce 2013 registrováno 99 278 pacientů praktických lékařů pro děti a dorost, z nichž největší část (27,8 %) tvořily děti ve věku 5–9 let. Na jednoho lékaře tak bylo v kraji registrováno téměř 1 000 pacientů ve věku 0–18 let, což je mírně nadprůměrná hodnota ve srovnání s Českou republikou (955,2). Celkem bylo v kraji v rámci ordinací praktického lékaře pro děti a dorost provedeno 547 635 vyšetření, což je třetí nejnižší počet ve srovnání s ostatními kraji ČR. V přepočtu na lékaře je tak evidováno přes 5,5 tis. vyšetření. Z celkového počtu vyšetření se v 71,3 % případů jednalo o vyšetření léčebná, z 24,6 % o preventivní a zbytek tvořila vyšetření v návštěvní službě a ostatní. Ročně tak na 1 obyvatele ve věku do 18 let v kraji připadalo 5,3 vyšetření a jedná se tak o druhou nejnižší hodnotu po Středočeském kraji (4,9).

Tab. 4.1 Děti při roční prohlídce podle délky kojení v roce 2015

Zdroj: ÚZIS

v %

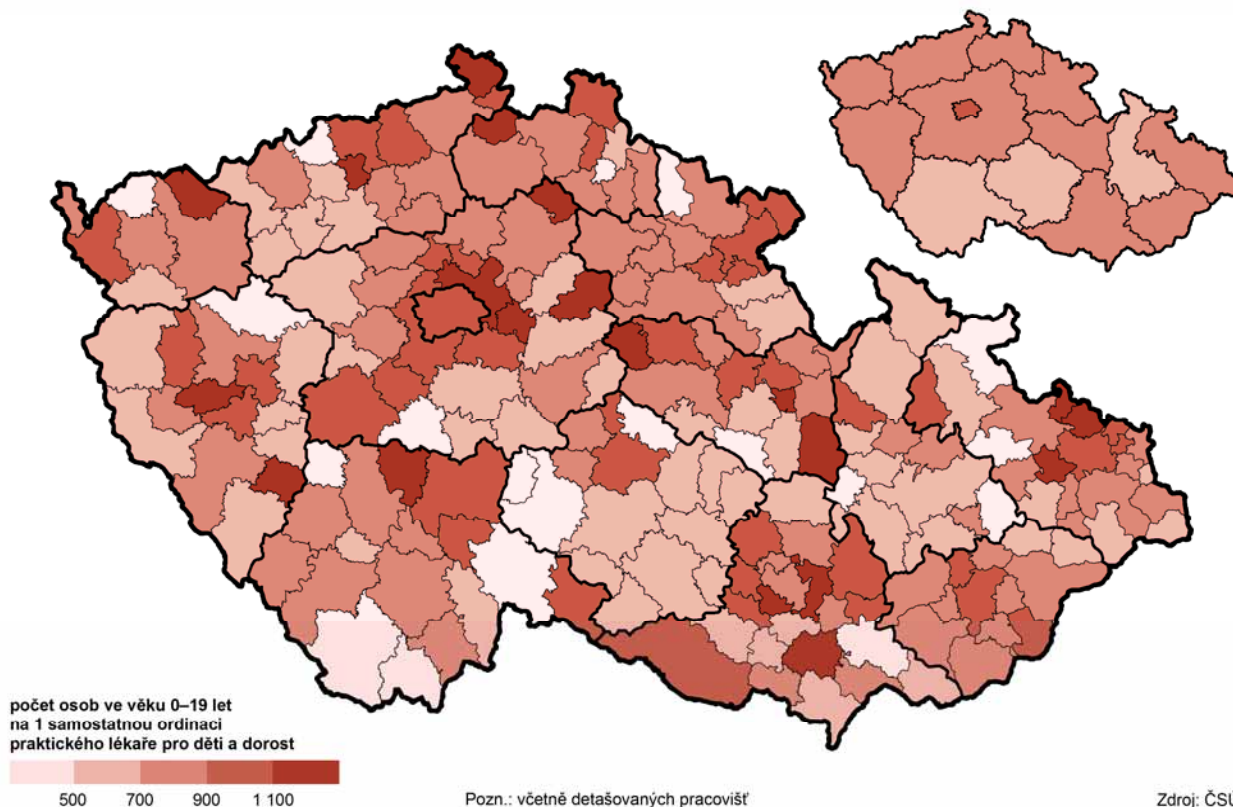
	Kojení ukončeno ve věku					Nekojené děti
	do 6 týdnů	6 týdnů až 2 měsíce	3 až 5 měsíců	6 až 11 měsíců	12 měsíců a déle	
Plzeňský kraj	19,5	17,9	22,5	19,1	15,8	5,2
v tom okresy:						
Domažlice	27,2	20,1	22,7	15,5	9,7	4,8
Klatovy	15,3	11,4	23,7	26,9	15,3	7,3
Plzeň-město	15,4	16,2	24,2	21,2	18,8	4,3
Plzeň-jih	(24,2)	(21,4)	(24,0)	(13,4)	(13,6)	(3,4)
Plzeň-sever	27,0	22,7	18,7	13,0	12,6	5,9
Rokycany	23,6	21,9	15,7	15,7	16,7	6,4
Tachov	17,2	19,2	22,4	19,5	15,1	6,7

( ) data s nižší spolehlivostí

Ke sledovaným ukazatelům patřila také délka kojení zjišťovaná při roční prohlídce dítěte, která je velmi individuální. Nejčastěji jsou děti kojeny do 3–5 měsíců, kdy je kojení ukončeno ve 22,5 % případů. Déle než

6 měsíců bylo v Plzeňském kraji kojeno téměř 35 % dětí. Nejvíce dětí kojených déle než 6 měsíců bylo evidováno ve Zlínském kraji (46,3 %). Nejméně takto dlouho kojených dětí bylo v Jihočeském (30,0 %) a Ústeckém kraji (30,2 %). V Plzeňském kraji v roce 2015 bylo u 19,5 % dětí kojení ukončeno již v průběhu šestinedělí. Naopak 5,2 % dětí, v kraji nebylo kojeno vůbec, což mírně překročilo průměr České republiky (4,9 %).

Samostatné ordinace praktických lékařů pro děti a dorost podle SO ORP a krajů k 31. 12. 2015

Zdravotní stav

K dalším faktorům, které se dotýkají zdravotního stavu mladé generace, lze zařadit výskyt vrozených vad. Z publikace Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS) zabývající se prenatalně a postnatalně diagnostikovanými vrozenými vadami vyplývá, že v Plzeňském kraji bylo v roce 2014 evidováno 259 případů živě narozených dětí s vrozenou vadou, což představuje 5,6 % ze všech případů zaznamenaných v rámci České republiky. Na 1 000 živě narozených v kraji tak v průměru připadalo 45,6 dětí s vrozenou vadou a jedná se tak o vyšší hodnotu ve srovnání s republikovým průměrem (41,7). V rámci kraje se vrozené vady objevovaly nejvíce u dětí v okrese Rokycany (59,0 na 1 000 živě narozených), nejméně naopak v okrese Tachov (39,2).

Tab. 4.2 Živě narození s vrozenou vadou podle okresů

Pramen: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

na 1 000 živě narozených

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Plzeňský kraj	48,8	40,9	47,2	34,3	35,8	35,2	34,4	27,1	39,1	38,6	40,4	36,8	45,7	45,6
v tom okresy:														
Domažlice	27,3	22,6	53,6	20,6	30,3	16,3	18,7	24,4	40,8	54,5	48,0	26,2	43,5	40,4
Klatovy	39,4	50,3	32,6	30,3	46,2	31,7	47,1	34,8	44,5	42,5	33,7	42,1	50,6	55,9
Plzeň-město	50,7	36,0	48,1	37,2	30,5	43,2	26,6	22,8	39,8	33,7	37,4	41,6	50,5	42,6
Plzeň-jih	76,7	45,5	50,2	37,8	29,4	28,7	25,6	32,5	32,2	37,1	47,5	23,1	43,5	39,9
Plzeň-sever	51,6	37,2	46,4	45,8	44,8	36,8	33,4	20,6	30,3	28,3	29,7	37,7	37,6	44,8
Rokycany	44,0	61,2	37,4	26,9	35,1	37,1	36,1	24,1	46,4	52,3	56,9	36,6	44,6	59,0
Tachov	46,0	44,1	66,0	31,1	37,7	37,9	67,9	31,5	38,9	34,9	45,0	35,7	28,8	39,2

Nejnižší incidence vrožených vad mezi kraji u dětí v roce 2014 byla zjištěna v Jihomoravském kraji, kde na 1 000 živě narozených připadalo jen 29,2 dětí s vroženou vadou. Naopak nejvyšší incidence vrožených vad se vyskytla u dětí v Pardubickém kraji (60,8 na 1 000 živě narozených).

K nejčastěji diagnostikovým vroženým vadám se v roce 2014 zařadily vady oběhové soustavy, deformace svalové a kosterní soustavy. Z důvodu nepříznivě se vyvíjející demografické situace v České republice, kdy se zvyšuje průměrný věk rodiček, dochází ke zvyšování rizika výskytu vrožených vad v souvislosti s chromozomovou mutací (Downův, Edwardsův a Patauův syndrom).

Výskyt vrožených vad u novorozenců je významně ovlivněn zvyšujícím se počtem, ale také efektivitou prenatalní diagnostiky. V posledních letech dochází k poklesu invazivních metod vyšetření a naopak se častěji využívá screeningu již v prvním trimestru těhotenství, který umožňuje neinvazivní metodou odhalit např. právě zmiňované chromozomové mutace, anencefalii nebo gastroschízu.

Tab. 4.3 Screening rodiček v prvním trimestru podle věku a okresů v roce 2015

Pramen: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

v %

	Rodičky, které v prvním trimestru podstoupily ultrazvukové vyšetření							
	celkem	do 19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45 a více
Plzeňský kraj	80,2	61,5	77,1	80,6	81,5	81,9	84,0	83,3
v tom okresy:								
Domažlice	89,2	76,9	87,1	93,4	86,2	89,1	100,0	.
Klatovy	86,3	100,0	86,0	85,4	86,9	85,5	86,2	100,0
Plzeň-město	77,7	54,5	76,1	77,7	78,5	78,9	77,8	80,0
Plzeň-jih	83,3	85,7	76,0	84,7	84,4	83,9	82,4	.
Plzeň-sever	79,5	76,5	78,6	76,2	83,0	79,0	90,0	.
Rokycany	81,3	42,9	72,1	82,7	82,7	88,2	92,9	.
Tachov	70,5	40,0	61,2	70,9	77,3	80,6	70,0	.

V Plzeňském kraji podstoupilo ultrazvukové vyšetření (screening) v prvním trimestru v roce 2015 více než 80 % rodiček bez ohledu na věk. V souvislosti s věkem je zřejmý nárůst podílu rodiček, které vyšetření podstoupilo. U rodiček do 19 let věku bylo vyšetření provedeno jen v 61,5 % případů. Naopak u rodiček ve vyšším věku, kde je lékaři důkladnější vyšetření doporučováno s ohledem na zvyšující se riziko výskytu vrožených vad, dosáhla hodnota podílu žen, které podstoupily vyšetření, až 84,0 % (ve věku 40–44 let).

K rizikovým faktorům při snaze otěhotnět, v těhotenství, ale i v průběhu kojení patří bezesporu kouření, které nejenže ohrožuje samotnou rodičku, ale i dítě. V Plzeňském kraji připadalo v tříletém průměru let 2013–2015 na 1 000 rodiček 99 kouřících, což byla vyšší hodnota ve srovnání s republikovým průměrem. Vyšší četnost byla u kouřících rodiček do věku 19 let, kdy tento návyk nedokázalo odbourat 326 z 1 000 rodiček, na rozdíl od rodiček ve věku 30–34 let u kterých se kouření objevilo jen v 57 z 1 000 případů těhotných žen.

Tab. 4.4 Rodičky kouřící v těhotenství podle věku a okresů - tříletý průměr let 2013–2015

Pramen: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

na 1 000 rodiček

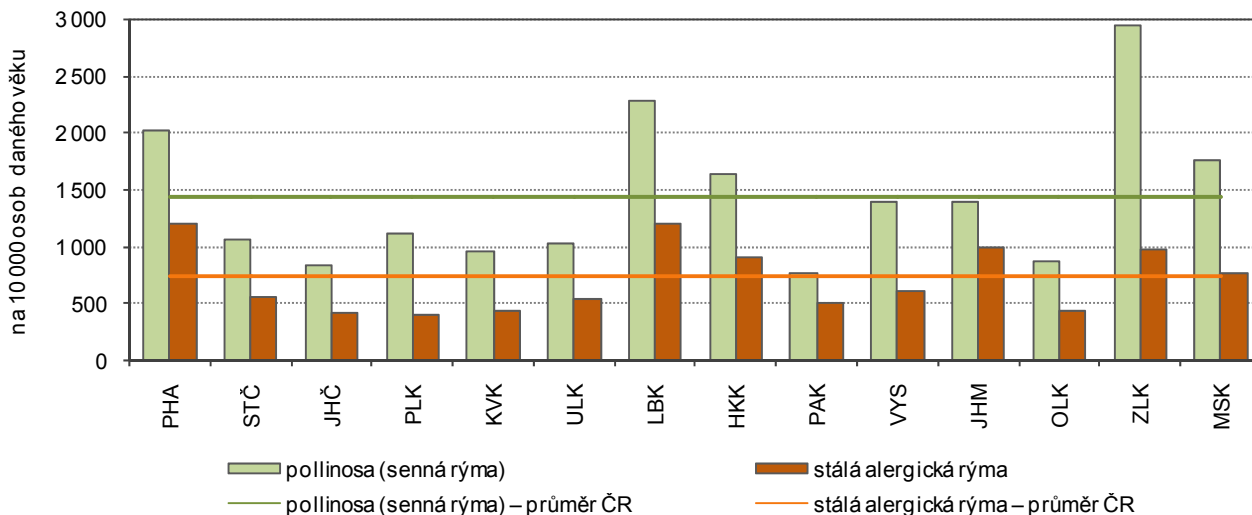
	Celkem	Věk						
		do 19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45 a více
Plzeňský kraj	99	326	207	99	57	60	85	.
v tom okresy:								
Domažlice	109	533	164	95	71	52	111	.
Klatovy	99	327	210	96	61	47	30	.
Plzeň-město	77	264	232	78	40	50	57	.
Plzeň-jih	105	216	222	98	62	93	150	.
Plzeň-sever	101	380	195	103	61	59	73	.
Rokycany	48	212	94	36	34	35	71	.
Tachov	189	338	272	199	117	122	176	.

Zdravotní stav dětí i dospělých ovlivňuje také projevující se nepřiměřená reakce imunitního systému organismu na látky, se kterými se běžně setkáváme v našem prostředí, a tou je alergie. Příznaky a průběh alergických reakcí jsou různorodé od rýmy, kýchání, svědění až po anafylaktický šok, který může končit i smrtí. Tak jako většina nemocí, také průběh a příznaky alergie se mění v závislosti na věku. Pro malé děti jsou typické alergické projevy na kůži, především projevy atopického ekzému. U starších se již může projevit různorodé spektrum alergií na roztoče, prach, pyl nebo různé druhy potravin. Obecně lze říci, že výskyt alergií klesá s věkem a na alergie trpí více ženy než muži.

V roce 2013 alergici tvořili v Plzeňském kraji 15,8 % všech registrovaných dětí a dorostu v ordinacích praktického lékaře. K nejčastějším alergiím patřila senná rýma, kterou na 10 000 obyvatel ve věku 15–19 let trpělo více než 1 112 osob. Ve srovnání s Českou republikou se jednalo o podprůměrnou hodnotu, neboť republikový průměr byl výrazně ovlivněn četným výskytem alergie ve Zlínském (2 945,3 alergických osob na 10 000 obyvatel ve věku 15–19 let) a Libereckém kraji (2 289,8). K alergiím s četným výskytem patřilo také astma. V Plzeňském kraji bylo v roce 2013 s tímto typem alergie léčeno přes 860 pacientů ve věku 15–19 let na 10 000 osob stejného věku.

Graf 4.1 Léčení pacienti oboru alergologie ve věku 15–19 let na vybranou diagnózu podle krajů v roce 2013

Pramen: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

Zdravotnická záchranná služba

V současné době je v České republice zajišťována přednemocniční neodkladná péče pomocí 306 základů zdravotnické záchranné služby (ZZS), z nichž 26 bylo lokalizováno v rámci Plzeňského kraje. Síť základů se mimo jiné odvíjí i od rozsahu území jednotlivých krajů, proto se jich nejvíce vyskytovalo ve Středočeském kraji (44). Naopak nejmenší počet byl umístěn v prostorově nejmenším Karlovarském kraji (13). Na základnách po celé České republice fungovalo 579 výjezdových skupin a z nich 42 konkrétně v Plzeňském kraji. Tyto skupiny krajských zdravotnických záchranářů uskutečnily v roce 2016 přes 60 tisíc výjezdů a jejich počet se meziročně zvyšuje. Z celkového počtu šlo v 7,1 % (tj. 4 285) případů o výjezd k osobě ve věku do 18 let.

